

Preek 2 juni
HWS Ontmoetingskerk
Lucas 16:1-13

Gemeente van Jezus Christus,

Geld maakt niet gelukkig. Dat is een bekend spreekwoord. Maar klopt het eigenlijk wel? Met geld kun je op vakantie, kun je mooie spullen kopen, leuke dingen doen. Stel dat je plots tienduizend euro zou krijgen... De meesten van ons weten daar wel goed raad mee... Maakt geld niet gelukkig? Een gebrek aan geld maakt veel mensen ongelukkig. Er is een gevoel van schaamte om aan te kloppen bij de voedselbank, een gevoel van tekort schieten als alle klasgenoten van je kind de mooiste spullen hebben, maar jouw kind niet. En hoe kom je aan een nieuwe wasmachine om de kapotte te vervangen als je maar net genoeg geld overhoudt om eten te kopen? Het levert allemaal zoveel zorgen, zoveel spanningen, zoveel stress op. Mensen die het financieel goed hebben zien het vaak niet, maar ook in Nederland is er veel armoede. Een gebrek aan geld maakt vaak ongelukkig. Een probleem dat echt opgelost kan worden als er meer geld zou zijn. Maakt geld dan toch wel gelukkig? Klopt het spreekwoord niet? Maakt geld gelukkig?

Naar die vraag is ook onderzoek gedaan. En natuurlijk wisselt het per persoon, maar gemiddeld genomen maakt geld inderdaad gelukkig. Uit onderzoek is gebleken dat mensen die zo rond de 5000 euro netto per maand verdienen meestal het meest gelukkig zijn. Zij kunnen immers vrijwel alles wat ze willen kopen en doen, maar zonder de extra zorgen van bijvoorbeeld beveiliging van mensen die nog meer verdienen. En ze verdienen ook niet teveel om uit het oog te verliezen dat geld veel waarde heeft.

Want daar zijn we het denk ik allemaal wel over eens. Geld heeft veel waarde. Geld betekent de mooiste en beste spullen... Geld betekent macht, invloed, sociaal aanzien enz. Gebrek aan geld betekent het tegenovergestelde. Dan ben je een sloeber, iemand zonder mogelijkheden, iemand die bewust of onbewust wordt weggezet. Geld maakt niet gelukkig, dat is het spreekwoord. Maar ik vermoed dat als wij eerlijk naar onszelf kijken dat wij niet in dat spreekwoord geloven. Niet echt tenminste. Stiekem denken wij: natuurlijk maakt geld wel gelukkig. Het is niet voor niets dat veel mensen bij een beroepskeuze drukker bezig zijn met de vraag: wat verdien ik? Dan met de vraag: past dit werk ook echt goed bij mij, vind ik dit werk wel leuk, ben ik hier wel van echte waarde?

In de tijd van Jezus was dat niet heel anders. Sterker nog geld of een inkomen was vaak het enige verschil tussen een behoorlijk leven, en een leven als bedelaar. Geld was toen dus misschien nog wel meer waard dan nu in onze verzorgingsstaat. Want zelfs wanneer wij werkloos zijn dan nog hoeven wij niet voor de supermarkt te zitten om te bedelen. Maar als tweeduizend jaar geleden de oogst mislukte en je familie en vrienden niet wilden of niet konden bijspringen dan had je een levensgroot probleem. Misschien moest je jezelf, of je kinderen, wel als slaaf verkopen.

In die tijd, in die cultuur vertelt Jezus de gelijkenis die wij met elkaar hebben gelezen. Het is een vreemde gelijkenis, ééntje die maar moeilijk te begrijpen is.

Het begin kunnen we nog goed volgen. Er is een rijke landeigenaar. Zo waren er wel meer in die tijd. Zo iemand had veel land, maar die persoon zelf woonde het grootste deel van het jaar in de stad. Hij kon dus niet zelf al zijn land beheren. Daarvoor waren er rentmeesters. In de naam van de eigenaar beheerden zij alle bezittingen, met als taak dat alles goed verliep en er zelfs nog meer bezittingen bij zouden komen. De landeigenaren hadden het bezit, maar de rentmeesters konden in naam van hun werkgever er alles mee doen en laten wat ze wilden, om zo meer geld te verdienen. Zo gaat het ook in de gelijkenis. Er komt een rentmeester om de bezittingen van de rijke man te beheren.

Maar deze rentmeester doet het niet zo goed. En de eigenaar krijgt dat te horen. De rijke man beseft dat het beter kan. Dat wil hij ook, en dus moet de verantwoordelijke verdwijnen. Het is een keiharde prestatiecultuur. Lukt het niet, dan word je ontslagen. Wij kunnen het allemaal nog goed volgen.

De rentmeester wil dat niet, natuurlijk niet. Hij heeft nu een goede baan met veel aanzien. Als hij dat verliest, wat dan? Werken op het land kan hij niet, en voor bedelen schaamt hij zich. Het is voor ons opvallend dat de bedelstaf en het ontslag zo dicht bij elkaar liggen, maar zo was het vaak in die tijd. Dus wat zijn de opties? Hij heeft niet veel mogelijkheden, het ontslag is zeker. Hij bedenkt een plan. Eén voor één laat hij de schuldenaars van de rijke eigenaar bij zich komen. En stuk voor stuk scheldt hij een deel van de schuld kwijt. In wezen geeft hij het geld van zijn werkgever weg. Dat kan hij als beheerder van de eigendommen. Het is een tactische zet, want zo maakt hij vrienden. Vrienden die op hun beurt hem weer kunnen helpen wanneer hij werkloos is. Misschien kunnen zij hem aan een andere baan helpen, of in ieder geval de eerste tijd aan voldoende middelen om niet te hoeven bedelen. Maar hoe dan ook. Het is niet netjes om de spullen van een ander zomaar weg te geven.

Stel jij hebt een hulp in de huishouding. Je bent even weg en je komt terug. Onderweg naar je huis zie je mensen lopen waarvan de één een ketting draagt die jij zelf ook hebt, een ander met dezelfde televisie die bij jullie thuis staat en weer een ander met hetzelfde schilderij dat boven de bank hangt. Of beter gezegd: hing. Want het is de hulp in de huishouding die het allemaal heeft weggeven. Hoe zou jij reageren? Boos waarschijnlijk, je haalt de politie erbij.

Het meest bevreemdende van deze gelijkenis is dat de landeigenaar helemaal niet op die manier reageert. Hij kan misschien wel zijn rentmeester in de gevangenis laten gooien, maar dat doet hij niet. Sterker nog hij prijst de oneerlijke rentmeester. Zo staat het ook in de Bijbel: "de heer prees de oneerlijke rentmeester, omdat hij slim gehandeld had.." Er wordt dus niet ontkent dat het onrechtvaardig was. Maar toch wordt de rentmeester ook geprezen. Huh? Snapt u, begrijp jij het nog? Dit is lastig te bevatten. De rentmeester geeft de eigendommen van zijn baas weg, dat is oneerlijk, maar toch wordt hij geprezen. Het is vreemd. Die rentmeester zou juist worden ontslagen omdat hij niet goed omging met de eigendommen van zijn werkgever. Nu geeft hij het zelfs weg, met als gevolg dat hij door diezelfde werkgever geprezen wordt.

De meeste gelijkenissen die Jezus heeft verteld zijn bekend bij veel mensen. De gelijkenis die direct aan dit verhaal voorafgaat is de gelijkenis van de verloren zoon. Wie kent dat verhaal nou niet? Misschien is dat wel één van de bekendste gedeeltes uit de Bijbel. Maar dit stuk dat er direct

daarna komt, dat zie je nooit terug in een kinderbijbel, veel gelovigen weten niet eens dat het in de Bijbel staat. En zij die het verhaal wel kennen begrijpen het vaak niet.

Dit is typisch zo'n verhaal waarin twee werelden botsen. Jezus maakt ook dat onderscheid: hij heeft het over kinderen van de wereld en over kinderen van het licht. En waar wij door het geloof onszelf mogen zien als kinderen van het licht, zijn wij toch ook vaak nog kinderen van de wereld. Zeker op het gebied van geld. Wij horen daarin maar al te vaak gewoon bij onze kapitalistische wereld waarin geld o zo belangrijk is. Maar Jezus spreekt hier over een andere wereld, over het Koninkrijk. Het Koninkrijk dat ooit in volle glorie zal zijn, maar ook het Koninkrijk dat nu al is. Hier en nu. Het Koninkrijk waar wij door het geloof al onderdeel van zijn, in leven.

Dat is lastig. Wij leven in de wereld, zoals wij die kennen, maar wij leven ook in het Koninkrijk. Daar ligt een spanningsveld tussen. En precies in dat spanningsveld speelt deze gelijkenis zich af. Twee werelden die onverenigbaar zijn worden heel concreet samengebracht in dit ene verhaal. Net zoals dat steeds weer geldt voor het leven van een christen. Wij zijn niet van deze wereld, maar wij leven wel in deze wereld. Het beïnvloedt wie wij zijn, wat we zijn, hoe we denken, hoe we doen. Natuurlijk wij laten ons ook inspireren door Jezus, door de Bijbel. Maar de wereld heeft ook invloed, vaak zelfs nog zoveel meer. En dat kan spanning oproepen.

Het eerste deel van de gelijkenis valt goed te begrijpen vanuit ons aardse wereldbesef. De rentmeester moet er voor zorgen dat er geld verdient wordt met de bezittingen van zijn meester. Dit doet hij niet goed genoeg en dus wordt hij ontslagen. Het draait om de winst, er moet zoveel mogelijk geld in het laatje komen. Dat gebeurt niet dus de rentmeester wordt ontslagen. Wij begrijpen dat. Het is de economie van het geld, van de mammon, van onze aardse wereld.

Maar vanuit die economie geredeneerd is het onvoorstelbaar dat er wordt weggeven. Doelbewust wordt er verlies gemaakt. Of verlies? Is dat wel het juiste woord? Want er wordt ook gewonnen. Door vrijgevig te zijn investeert de rentmeester. Hij investeert in de toekomst, in relaties. Voor zichzelf, zodat wanneer hij ontslagen wordt hij niet hoeft te bedelen. Maar ook voor zijn meester. Want als zijn rentmeester doet hij het ook namens zijn werkgever. En de schuldenaars zullen het ook zo hebben ervaren. Een aanzienlijk deel van de torenhoge schuld wordt weggedaan. Dank aan de rentmeester die het doet, dank aan de schuldeiser namens wie hij het doet.

Zo wordt de relatie veranderd. Er is niet alleen maar schuld, er is ook dankbaarheid. Dankbaarheid die kan uitgroeien tot vriendschap, tot liefde onderling. Vrijgevigheid is hier de beste investering. Dat is de economie van Gods Koninkrijk, van het vertrouwen. De Britse theoloog Samuel Wells noemt het de economie van de manna. Manna het voedsel dat elke dag gegeven werd aan het volk in de woestijn. Steeds weer voldoende, behalve wanneer het werd opgespaard. De economie van de manna staat tegenover die van de mammon. De een draait om het geld, om de angst om tekort te hebben. Je moet zelf werken, strijden om voldoende binnen te halen. Er is niet voldoende voor iedereen. De ander is de economie van de manna. Het wordt gegeven. Er is een overvloed voor iedereen.

De rijke landheer was een vertegenwoordiger van de economie van de mammon. Het draait om het geld, om winst te maken, de angst om niet minder te worden. Maar zodra hij in aanraking komt met de vrijgevigheid van zijn rentmeester. Met de economie van de manna. Dan beseft hij. Dit is meer. In deze economie draait het om wat echt telt.

En dat is niet het geld. Het draait niet om geld. Wij mensen worden ertoe verleid om te denken dat geld het hoogste goed is. Maar het is niet meer dan een middel. Dat vertelt Jezus met deze gelijkenis. Geld, het is niet echt belangrijk. Maar je kunt het wel gebruiken. Gebruiken om de ander verder te helpen. Om zo ook mensen voor het geloof te winnen. Geld gebruiken om de hemelse liefde te verspreiden. Vanuit de economie van de mammon gedacht doe je dat niet: je geeft geld weg, zonder garantie dat je er ook maar iets voor terugziet. Maar vanuit de economie van de manna geef je wel weg. Want je helpt de ander er mee, die ander wordt er beter van. En misschien krijg je er ook nieuwe vrienden mee. Win je mensen voor Christus.

Door geld weg te geven, door te investeren in anderen, zo maak je de wereld een betere plaats. Nu en met het oog op de toekomst. Door het bij je te houden laat je de wereld hetzelfde.

Wij als kerk zijn geroepen om vertegenwoordigers te zijn van de economie van de manna. Om vol liefde om te zien naar de medemens. Hier in de kerk, hier in Capelle, in de regio en in heel de wereld. Jezus leert ons om het geld als middel te gebruiken, om te investeren in anderen. Dat is misschien wel de belangrijkste les uit deze gelijkenis, vrijgevigheid is ook een investering.

Wij hadden een schuld die oneindig veel groter was dan een schuld van honderd vaten olijfolie. Meer dan wij ooit konden betalen. Maar Jezus heeft het ons kwijtgescholden. Dat is ook de economie van de manna. Het gaat boven alleen het geld en het materiele uit. Zo worden wij vandaag geroepen om niet alleen geld, maar ook tijd, praktische hulp, aandacht, liefde te geven aan de medemens. Het is een investering. Wij worden er niet beter van, misschien wel, maar daar doen we het niet voor. We doen het voor de ander. In navolging van Jezus die het ons heeft voorgedaan.

Vrijgevigheid... Ik hoop dat je het niet ervaart als een opdracht, maar dat je het gaat beleven als een ontdekking: Vrijgevigheid! De economie van de manna, de economie van het Koninkrijk van God is zoveel mooier en beter dan de economie van de Mammon, de economie van deze gebroken wereld.

Maakt geld gelukkig? Misschien, misschien niet. Maar met geld kan je wel een ander gelukkig maken. Laten wij het voorbeeld van Jezus navolgen. Vrijgevigheid is de beste investering. Halleluja, amen.

Met eventuele reacties op deze preek kunt u terecht bij ds. Stefan Honing. stefanhoning@gmail.com of 06-48883410